

Anna Pachowicz

 <https://orcid.org/0000-0002-0977-6150>

Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Tarnowie

O prawie do wolności i niepodległości narodów Europy Środkowo-Wschodniej na łamach „Gazety Tarnowskiej. Godło «Zgoda»” pod koniec 1848 roku

Rok 1848, określany jako rok rewolucji europejskiej, pozostawił w historii poszczególnych krajów Europy, w tym w dziejach ziem polskich pod zaborami, niezatarte ślady. Wydarzenia, jakie miały miejsce na początku tego roku, dawały pewne nadzieje na zmiany. Rozpoczęta we Francji w dniach 22–24 lutego rewolucja rozprzestrzeniała się szybko. Rozruchy w Wiedniu rozpoczęły się 13 marca, a w Berlinie 18 marca¹.

Jeden z postulatów, jaki wysuwano w tym czasie, dotyczył zniesienia cenzury i zakazu wydawania czasopism. Uchylenie tego zakazu umożliwiło wydanie 1 kwietnia 1848 roku założonego przez Stanisława Pilata oraz Karola Wilczyńskiego pisma „Zgoda”. Najpierw ukazywało się ono raz w tygodniu,

1 Więcej informacji na ten temat: O. Wenkstern, *History of the War in Hungary in 1848 and 1849*, London 1859; T.S. Hamerow, *History and the German Revolution of 1848*, „American Historical Review” 60 (1954) no. 1, s. 27–44; *W stulecie Wiosny Ludów. 1848–1948*, t. 1, *Wiosna Ludów na ziemiach polskich*, w opracowaniu N. Gąsiorowskiej, Warszawa 1948; *W stulecie Wiosny Ludów. 1848–1948*, t. 2, *Wiosna Ludów w Europie*, w opracowaniu J. Dutkiewicza, Warszawa–Łódź 1949; *W stulecie Wiosny Ludów. 1848–1948*, t. 3, *Wiosna Ludów w Europie*, cz. 2, *Zagadnienia ideologiczne*, w opracowaniu H. Katza, W. Łukaszevicza, G. Missalowej, Warszawa–Łódź 1949; *W stulecie Wiosny Ludów. 1848–1948*, t. 4, *Wiosna Ludów. Polscy rewolucjoniści. Sylwety*, red. N. Gąsiorowska, Warszawa–Łódź 1951; *W stulecie Wiosny Ludów. 1848–1948*, t. 5, *Wiosna Ludów. Teksty i materiały źródłowe*, red. N. Gąsiorowska, Warszawa–Łódź 1953; E. Fischer, *Rok 1848 w Austrii*, tłum. Z. Fürstenberg, Warszawa 1951; S.B. Kan, *Rewolucja 1848 roku w Austrii i Niemczech*, tłum. A. Komorowski, Warszawa 1952; A. Klima, *Rok 1848 w Czechach. Początki ruchu robotniczego w Czechach*, tłum. D. Paszkiewicz, Warszawa 1951; I.I. Udalcow, *Studia z dziejów walk narodowych i politycznych w Czechach w r. 1848*, tłum. A. Szklarska, Warszawa 1953.

potem od numeru 14 – dwa razy w tygodniu, natomiast od 4 listopada 1848 roku jako „Gazeta Tarnowska. Godło «Zgoda»” trzy razy w tygodniu, we wtorki, czwartki i soboty². Było to pierwsze świeckie pismo redagowane w Tarnowie i stanowiące nieoficjalny organ Rady Narodowej obwodu tarnowskiego. W komitecie redakcyjnym pracowali Jan Szwejkowski i Wojciech Bandrowski³, natomiast w gronie współpracowników znaleźli się: ks. Eugeniusz Janota⁴, adwokat Maksymilian Michalski, a także bracia Franciszek Wiesiołowski⁵ oraz Michał Wiesiołowski.

Celem niniejszego artykułu jest przedstawienie informacji zamieszczanych pod koniec 1848 roku w „Gazecie Tarnowskiej. Godło «Zgoda»” dotyczących wydarzeń rewolucyjnych w ogarniętej rozruchami Europie, a także sytuacji poszczególnych narodów zamieszkujących w granicach monarchii austriackiej.

Na łamach pisma w części „Wiadomości zagraniczne” starano się dokładnie – na tyle, na ile było to możliwe w zmieniającej się dynamicznie sytuacji – opisywać wydarzenia, a także problemy narodów Europy Środkowo-Wschodniej w tamtym czasie. Niejednokrotnie publikowane informacje opatrzone były słowem „niepotwierdzone”. W piśmie zamieszczano również przedruki fragmentów lub całych artykułów z prasy zagranicznej. Krótkie artykuły, w których przekazywano wybiórcze informacje, odzwierciedlały nastroje społeczne, a przede wszystkim sytuację, jaka miała miejsce w danym momencie wydarzeń rewolucyjnych.

2 Tarnów obok Stanisławowa i Przemyśla był wówczas jednym ze znaczących ośrodków prasy prowincjonalnej; zob. B. Jaśkiewicz, *Prasa tarnowska do 1918 r. (Prasa informacyjno-polityczna)*, „Kwartalnik Historii Prasy Polskiej” 19 (1980) nr 3, s. 20.

3 Był pierwszym burmistrzem Tarnowa w okresie autonomii. W trakcie trzyletniej kadencji starał się między innymi dokończyć budowę ogrodu Strzeleckiego i linii kolejowej łączącej Tarnów z Węgrami.

4 Ksiądz był animatorem ruchu turystycznego, taternikiem, przyrodnikiem, badaczem folkloru góralskiego. Archiwum Diecezjalne w Tarnowie, Akta personalne, ks. Janota (Janotta) Eugeniusz Arnold (1823–1878), PJ II/5; B. Chwaściński, *Z dziejów taternictwa. O górach i ludziach*, Warszawa 1988, s. 39–41; Z. Radwańska-Paryska, W.H. Paryski, *Wielka encyklopedia tatrzańska*, Poronin 2004.

5 Franciszek Wiesiołowski (1814–1868) – ziemianin spod Tarnowa, uczestnik spisków.

PROSPEKT

[illegible]

- [illegible]

How Much Energy?

[illegible]

W tym miejscu należy przypomnieć, że w tym celu, aby osiągnąć sukces, nie wystarczy, aby mieć dobre, ale przede wszystkim odpowiednie narzędzia. Dlatego też, w tym celu, należy przede wszystkim wypracować odpowiednie narzędzia, które będą służyć do osiągnięcia sukcesu. W tym celu, należy przede wszystkim wypracować odpowiednie narzędzia, które będą służyć do osiągnięcia sukcesu.

Właściwość ta jest wyjątkowa, ponieważ jest to jedyna właściwość, która jest własnością wyłącznie tej grupy. Właściwość ta jest wyjątkowa, ponieważ jest to jedyna właściwość, która jest własnością wyłącznie tej grupy.

[illegible][illegible][illegible][illegible]

ges nicht zu übersehen: In einem 1970 publizierten Aufsatz *Wiederholte und wiederholende* hat Hans-Joachim Lauth die Bedeutung der Wiederholung in der Lyrik von Rilke, Brecht und Brechtelmann untersucht. In dem Aufsatz *Die Wiederholung als Stilmittel* von Hans-Joachim Lauth, der ebenfalls in diesem Band, aber unter dem Titel *Wiederholung als Stilmittel*, abgedruckt ist, werden die Wiederholungsformen in der Lyrik von Rilke, Brecht und Brechtelmann untersucht. In dem Aufsatz *Die Wiederholung als Stilmittel* von Hans-Joachim Lauth, der ebenfalls in diesem Band, aber unter dem Titel *Wiederholung als Stilmittel*, abgedruckt ist, werden die Wiederholungsformen in der Lyrik von Rilke, Brecht und Brechtelmann untersucht.

[illegible][illegible][illegible]

At a presentation, signed a celebratory agreement with the Ministry of Education, which will provide for the development of the program in the field of education. The program will be implemented in the field of education, which will provide for the development of the program in the field of education.

[illegible]

U Wroclawie i w innych miastach polskiach nie przerywaliśmy naszego życia. W tym czasie, kiedy w Warszawie panował strach, w Wroclawiu i w innych miastach polskiach nie przerywaliśmy naszego życia. W tym czasie, kiedy w Warszawie panował strach, w Wroclawiu i w innych miastach polskiach nie przerywaliśmy naszego życia.

[illegible]

1942, 1943, 1944, 1945, 1946, 1947, 1948, 1949, 1950, 1951, 1952, 1953, 1954, 1955, 1956, 1957, 1958, 1959, 1960, 1961, 1962, 1963, 1964, 1965, 1966, 1967, 1968, 1969, 1970, 1971, 1972, 1973, 1974, 1975, 1976, 1977, 1978, 1979, 1980, 1981, 1982, 1983, 1984, 1985, 1986, 1987, 1988, 1989, 1990, 1991, 1992, 1993, 1994, 1995, 1996, 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021, 2022, 2023, 2024, 2025, 2026, 2027, 2028, 2029, 2030, 2031, 2032, 2033, 2034, 2035, 2036, 2037, 2038, 2039, 2040, 2041, 2042, 2043, 2044, 2045, 2046, 2047, 2048, 2049, 2050, 2051, 2052, 2053, 2054, 2055, 2056, 2057, 2058, 2059, 2060, 2061, 2062, 2063, 2064, 2065, 2066, 2067, 2068, 2069, 2070, 2071, 2072, 2073, 2074, 2075, 2076, 2077, 2078, 2079, 2080, 2081, 2082, 2083, 2084, 2085, 2086, 2087, 2088, 2089, 2090, 2091, 2092, 2093, 2094, 2095, 2096, 2097, 2098, 2099, 2100, 2101, 2102, 2103, 2104, 2105, 2106, 2107, 2108, 2109, 2110, 2111, 2112, 2113, 2114, 2115, 2116, 2117, 2118, 2119, 2120, 2121, 2122, 2123, 2124, 2125, 2126, 2127, 2128, 2129, 2130, 2131, 2132, 2133, 2134, 2135, 2136, 2137, 2138, 2139, 2140, 2141, 2142, 2143, 2144, 2145, 2146, 2147, 2148, 2149, 2150, 2151, 2152, 2153, 2154, 2155, 2156, 2157, 2158, 2159, 2160, 2161, 2162, 2163, 2164, 2165, 2166, 2167, 2168, 2169, 2170, 2171, 2172, 2173, 2174, 2175, 2176, 2177, 2178, 2179, 2180, 2181, 2182, 2183, 2184, 2185, 2186, 2187, 2188, 2189, 2190, 2191, 2192, 2193, 2194, 2195, 2196, 2197, 2198, 2199, 2200, 2201, 2202, 2203, 2204, 2205, 2206, 2207, 2208, 2209, 2210, 2211, 2212, 2213, 2214, 2215, 2216, 2217, 2218, 2219, 2220, 2221, 2222, 2223, 2224, 2225, 2226, 2227, 2228, 2229, 2230, 2231, 2232, 2233, 2234, 2235, 2236, 2237, 2238, 2239, 2240, 2241, 2242, 2243, 2244, 2245, 2246, 2247, 2248, 2249, 2250, 2251, 2252, 2253, 2254, 2255, 2256, 2257, 2258, 2259, 2260, 2261, 2262, 2263, 2264, 2265, 2266, 2267, 2268, 2269, 2270, 2271, 2272, 2273, 2274, 2275, 2276, 2277, 2278, 2279, 2280, 2281, 2282, 2283, 2284, 2285, 2286, 2287, 2288, 2289, 2290, 2291, 2292, 2293, 2294, 2295, 2296, 2297, 2298, 2299, 2300, 2301, 2302, 2303, 2304, 2305, 2306, 2307, 2308, 2309, 2310, 2311, 2312, 2313, 2314, 2315, 2316, 2317, 2318, 2319, 2320, 2321, 2322, 2323, 2324, 2325, 2326, 2327, 2328, 2329, 2330, 2331, 2332, 2333, 2334, 2335, 2336, 2337, 2338, 2339, 2340, 2341, 2342, 2343, 2344, 2345, 2346, 2347, 2348, 2349, 2350, 2351, 2352, 2353, 2354, 2355, 2356, 2357, 2358, 2359, 2360, 2361, 2362, 2363, 2364, 2365, 2366, 2367, 2368, 2369, 2370, 2371, 2372, 2373, 2374, 2375, 2376, 2377, 2378, 2379, 2380, 2381, 2382, 2383, 2384, 2385, 2386, 2387, 2388, 2389, 2390, 2391, 2392, 2393, 2394, 2395, 2396, 2397, 2398, 2399, 2400, 2401, 2402, 2403, 2404, 2405, 2406, 2407, 2408, 2409, 2410, 2411, 2412, 2413, 2414, 2415, 2416, 2417, 2418, 2419, 2420, 2421, 2422, 2423, 2424, 2425, 2426, 2427, 2428, 2429, 2430, 2431, 2432, 2433, 2434, 2435, 2436, 2437, 2438, 2439, 2440, 2441, 2442, 2443, 2444, 2445, 2446, 2447, 2448, 2449, 2450, 2451, 2452, 2453, 2454, 2455, 2456, 2457, 2458, 2459, 2460, 2461, 2462, 2463, 2464, 2465, 2466, 2467, 2468, 2469, 2470, 2471, 2472, 2473, 2474, 2475, 2476, 2477, 2478, 2479, 2480, 2481, 2482, 2483, 2484, 2485, 2486, 2487, 2488, 2489, 2490, 2491, 2492, 2493, 2494, 2495, 2496, 2497, 2498, 2499, 2500, 2501, 2502, 2503, 2504, 2505, 2506, 2507, 2508, 2509, 2510, 2511, 2512, 2513, 2514, 2515, 2516, 2517, 2518, 2519, 2520, 2521, 2522, 2523, 2524, 2525, 2526, 2527, 2528, 2529, 2530, 2531, 2532, 2533, 2534, 2535, 2536, 2537, 2538, 2539, 2540, 2541, 2542, 2543, 2544, 2545, 2546, 2547, 2548, 2549, 2550, 2551, 2552, 2553, 2554, 2555, 2556, 2557, 2558, 2559, 2560, 2561, 2562, 2563, 2564, 2565, 2566, 2567, 2568, 2569, 2570, 2571, 2572, 2573, 2574, 2575, 2576, 2577, 2578, 2579, 2580, 2581, 2582, 2583, 2584, 2585, 2586, 2587, 2588, 2589, 2590, 2591, 2592, 2593, 2594, 2595, 2596, 2597, 2598, 2599, 2600, 2601, 2602, 2603, 2604, 2605, 2606, 2607, 2608, 2609, 2610, 2611, 2612, 2613, 2614, 2615, 2616, 2617, 2618, 2619, 2620, 2621, 2622, 2623,

W. TAKU¹/*, S. KAKI², S. NAKA², S. NISHIMOTO², H. KAWANO², S. KAWAMOTO²

Wiadomości o sytuacji w Paryżu dotarły do Berlina 26 lutego, a w marcu były już powszechnie znane i wywołały duże poruszenie⁶. Zaczęto zwoływać zebrania robotników, rzemieślników i studentów, a w ich trakcie domagano się realizacji postulatów takich jak wolność prasy, sumienia, zebrań, wprowadzenie sądów przysięgłych, gwardii narodowej, a także zwołanie parlamentu ogólnoniemieckiego. Dochodziło do starć ulicznych z wojskiem i policją, król Fryderyk Wilhelm IV odmawiał ustępstw. Król zgodził się na zniesienie cenzury i zwołanie sejmu 18 marca. Tego samego dnia po południu przed zamkiem królewskim zgromadziła się duża grupa osób pragnących wyrazić podziękowanie, ale domagających się także wycofania wojska z miasta. Jednak dwa niewyjaśnione strzały spowodowały panikę wśród tłumu, pod wieczór zaczęto wznosić na ulicach barykady. Wówczas król wydał specjalną odezwę *Do moich kochanych berlińczyków* i zgodził się na wycofanie wojska z Berlina (pod warunkiem usunięcia barykad i przywrócenia porządku w mieście), ogłaszał również amnestię dla więźniów politycznych (między innymi dla Polaków).

Z kolei w Austrii wiosną 1848 roku na wieść o sytuacji w Europie również doszło do wystąpień. W tym wielonarodowym kraju panowała zróżnicowana niechęć do austriackiego rządu, istniały antagonizmy narodowe i społeczne. Największą antypatię do rządu przejawiali Włosi (domagali się oderwania się od cesarstwa), Węgrzy (domagali się utworzenia własnego państwa pozostającego w unii z Austrią), Polacy (domagali się własnego państwa)⁷ i Czesi (domagali się utworzenia państwa federacyjnego, tak aby mieli w nim równy głos z Niemcami). Inne narody, między innymi Ukraińcy, Rumuni, Chorwaci, także występowały ze swoimi postulatami. Dodatkowo poważny problem we wzajemnych relacjach między poszczególnymi narodami monarchii stanowiły konflikty narodowościowe, na przykład w Czechach – czesko-niemiecki, w Tyrolu, Lombardii, Wenecji – włosko-niemiecki, w Galicji – polsko-ukraiński, w Krainie – niemiecko-słoweński, natomiast w Siedmiogrodzie, Chorwacji, Sławonii, Wojwodinie i na Słowaczynie antagonizm Węgrów z mieszkańcami wymienionych narodów.

W Wiedniu 12 marca cesarz otrzymał od studentów petycję. Domagano się w niej usunięcia kanclerza Klemensa Lotara Metternicha, 13 marca został

6 Por. S. Jazówna, *Europa w ogniu*, w: *Stulecie Wiosny Ludów 1848–1948*, red. Z. Kasprzyska, Londyn 1948, s. 9–15; W. Kula, *Położenie gospodarcze Wiosny Ludów*, w: *W stulecie Wiosny Ludów. 1848–1948*, t. 2, *Wiosna Ludów...*, dz. cyt., s. 7–32; S. Kieniewicz, *Oblicze ideowe Wiosny Ludów*, Warszawa 1948, passim; S. Kieniewicz, *Spółczesność polskie w powstaniu poznańskim 1848 roku*, Warszawa 1960, passim.

7 Por. A. Minkowska, *Królestwo Polskie w latach 1844–1848*, w: *W stulecie Wiosny Ludów. 1848–1948*, t. 1, *Wiosna Ludów...*, dz. cyt., s. 347–388; *Rok 1848 w Polsce. Wybór źródeł*, wstępem i objaśnieniami zaopatrzył S. Kieniewicz, Wrocław 1948, s. 189–330; K. Popiołek, *Polska „Wiosna Ludów” na Górnym Śląsku*, „Sobótka” 3 (1948), s. 1–77.

on zmuszony do rezygnacji i ucieczki z kraju do Londynu. Tymczasem w Wiedniu zaczęto budować barykady, dochodziło do starć z wojskiem, zginęło kilka osób. Władze zgodziły się na powołanie gwardii narodowej, uzbrojenie studentów, obiecywano także ogłosić konstytucję.

Jeszcze przed 1848 rokiem na terenie Galicji, w Czechach i na Węgrzech rozwijała się działalność spiskowa. Ruch rewolucyjny zaczął ogarniać ziemie Galicji po powstaniu wiedeńskim, wówczas przystąpiono do organizacji komitetów. W Krakowie 17 marca 1848 roku powstał Komitet Narodowy, z kolei we Lwowie 19 marca uchwalono liberalną petycję do cesarza. W obawie przed rozprzestrzenianą się rewolucją władze austriackie wycofały wojska na Wawel, 26 kwietnia Kraków zbombardowano i zmuszono do kapitulacji, rozwiązano Komitet Narodowy i gwardię narodową. Złożona sytuacja w Galicji hamowana była przez obojętność chłopów, niechęć części szlachty do rewolucji, konflikt polsko-ukraiński. Jesienią 1848 roku władze zaborcze opanowały sytuację w Galicji.

Na terenie Czech funkcjonowała tajna organizacja Repeal, do której celów należały walka z absolutyzmem, wyzwolenie chłopów i utworzenie republiki demokratycznej. Repeal 8 marca 1848 roku przedstawiła publiczne żądanie zwołania sejmu czeskiego, zniesienia cenzury, zachęcała także mieszkańców Pragi do wzięcia udziału w manifestacji 11 marca.

Z kolei 3 marca Ludwik Kossuth przedstawił wniosek w sprawie petycji do cesarza, domagano się w niej wprowadzenia konstytucji na Węgrzech⁸.

1. Sytuacja w Wiedniu i Cesarstwie Austrii

Wśród zamieszczanych informacji odnoszących się do sytuacji w Cesarstwie Austrii najwięcej dotyczyło zdarzeń, jakie miały miejsce w stolicy monarchii, oraz narodów zamieszkujących poszczególne regiony monarchii. Szczegółowo opisywano bieżące, niepotwierdzone jeszcze informacje o dokonujących się wydarzeniach. Informowano między innymi, że 23 października wojska habsburskie rozpoczęły szturm Wiednia, który „poddawał się bezwarunkowo 30 października Windischgratzowi”⁹. Powstanie w Wiedniu upadło 31 października, tego dnia bitwę pod Wiedniem z wojskiem carskim stoczyli Węgrzy, wstępnie skutki jej nie są znane¹⁰.

W kolejnych informacjach z Wiednia przekazywano wiadomości o układach kapitulacyjnych, które miały być już zawarte. Jednak następnego dnia dotarły informacje o zbliżającej się pomocy ze strony Węgier i bój rozpoczął się od nowa¹¹.

8 Por. J. Bułharyn, *Rys wojny węgierskiej w latach 1848–1849*, Paryż 1852, *passim*.

9 „Gazeta Tarnowska. Godło «Zgoda»” 4 XI 1848 r., nr 1, s. 4.

10 Por. „Gazeta Tarnowska. Godło «Zgoda»” 4 XI 1848 r., nr 1, s. 4.

11 Por. „Gazeta Tarnowska. Godło «Zgoda»” 9 XI 1848 r., nr 3, s. 11.

Gazeta urzędowa wiedeńska donosiła, że 7 listopada wobec stanu oblężenia Wiednia i jego okolicy rządy powierzono feldmarszałkowi porucznikowi Ludwikowi Weldenowi¹². Powołując się na tę samą gazetę, opisywano sytuację, jaka miała miejsce we Lwowie, gdzie 3 listopada tamtejsi radykaliści, emisariusze Kossutha, organizowali podobną demonstrację do tej w Wiedniu.

Opisując sytuację na Węgrzech, podano, że duchowieństwo „łączy się ze sprawą rewolucyjną i upomina lud do powstania”¹³, podobnie biskup ruski w miejscowości Munkacz opowiedział się za Węgrami, co na lokalnym społeczeństwie wywarło duże wrażenie. Znany był również plan zamierzonej przeciw Węgrom operacji wojennej, od strony Galicji wkroczył generał B. Simonits (Simunich), z kolei pułki niemieckie weszły od Moraw przeciwko Węgrom, a marszałek Antoni Puchner wszedł do tego kraju przez siedmiogrodzką ziemię. Puchner uzbrajał rumuńską i niemiecką gwardię narodową, organizując powstanie antywęgierskie.

Węgierski ruch polityczny zyskiwał sympatię społeczności polskiej. Wielu Polaków, zwłaszcza z Galicji, udawało się na Węgry, aby walczyć jako ochotnicy. Po zbombardowaniu Pragi do walk z Węgrami oddelegowano armię Josipa Jelačicia. Uformował się 8 października Węgierski Komitet Obrony, na którego czele stanął Kossuth. Do wojska węgierskiego przyjęto generała Henryka Dembińskiego oraz Józefa Bema¹⁴. Bem wraz z ochotnikami przedostał się na Węgry i połączył się z węgierskim wojskiem¹⁵. W tarnowskiej gazecie opisywano przede wszystkim okoliczności przedostania się Bema na Węgry, który miał zostać wyniesiony z ogólnego szpitala w trumnie jako zabity i w ten sposób udało mu się uciec. Obecnie był komendantem artylerii w armii Kossutha. Po tym wydarzeniu wszystkich zmarłych ze szpitala wynoszono w otwartych trumnach aż za rogatki¹⁶.

Niemcy, zaniepokojeni działaniami czeskiej organizacji polityczno-kulturalnej Lipa Słowiańska w Pradze, przygotowali petycję o zniesienie jej i rozwiązanie legii studenckiej¹⁷. Głównym celem działania Lipy Słowiańskiej było rozbudzenie czeskiej świadomości narodowej i politycznej. Podobne organizacje powstawały również w innych miastach czeskich, chorwackich, słoweńskich, również we Lwowie¹⁸.

12 Por. „Gazeta Tarnowska. Godło «Zgoda»” 11 XI 1848 r., nr 4, s. 15.

13 „Gazeta Tarnowska. Godło «Zgoda»” 11 XI 1848 r., nr 4, s. 15.

14 Por. O. Wenkster, *History of the War in Hungary...*, dz. cyt., s. 153–167.

15 Por. „Gazeta Tarnowska. Godło «Zgoda»” 11 XI 1848 r., nr 4, s. 15.

16 Por. „Gazeta Tarnowska. Godło «Zgoda»” 14 XI 1848 r., nr 5, s. 18–19.

17 Por. „Gazeta Tarnowska. Godło «Zgoda»” 14 XI 1848 r., nr 5, s. 19.

18 Na zjeździe filii prowincjonalnych powołano stowarzyszenie Jedność Lip Słowiańskich z siedzibą w Pradze. Organem prasowym była „Lípa slovanská”, natomiast od 1849 roku były to „Noviny Lípy slovanské”.

Wiadomości o bombardowaniu Lwowa zrobiły przytłaczające wrażenie, pisa-
no, że to już dwunaste miasto ogniem i mieczem zniszczone przez Ferdynanda¹⁹.
Główny sobór Rusinów we Lwowie 28 października przedłożył cesarzowi osobną
deputacją adres wierności²⁰.

Natomiast przyczyny spóźnionej pomocy ze strony Węgier dla Wiednia wyja-
śniano problemami armii węgierskiej, która po zbliżeniu się na odległość trzech
mil od Wiednia została przez emisariuszy carskich błędnie poprowadzona²¹.

Wieczorna gazeta wiedeńska z Belgradu donosiła, że 31 października baron
Aleksander Jovich zatknął węgierskie chorągwie i oddał fortecę gwardii węgier-
skiej, a połączywszy się z nią, zmierzał do granicy Sławonii, aby zająć fortecę
Brodo²². Węgrzy mieli zniszczyć wszystkie gościńce w swoim kraju, tak aby
uniemożliwić Austriakom podjęcie kroków wojennych o tej porze, zamierzali
także „ograniczyć się na otoczeniu całego kraju i przecięciu wszelkich komuni-
kacyj. Zresztą zdaje się, że Madziary gotowi są do stawienia najenergiczniejszego
oporu i urządzają obronę kraju na wielką stopę”²³.

Miasto Arad 10 listopada wieczorem po raz piąty od godziny 21 do 2 w nocy
i następnego dnia od godziny 10 do południa bombardowano, „nie ma już
domu, któreby nie był znacznie uszkodzony, a przecież miasto dotąd się nie
poddawało”²⁴.

Z Pesztu 14 listopada donoszono o małej utarczce generała Miklósa Perczela
z Kroatami, Węgrzy zakończyli ją zwycięsko, wojska węgierskie przyjmowane
były przez mieszkańców Styrii chlebem i winem²⁵.

Węgierski pułk inanterii Mariassy został rozbrojony i odprowadzony do wię-
zienia do Berna, ponieważ chciał uciec i połączyć się z Węgrami²⁶.

Wyprawa węgierska miała rozpocząć się 28 listopada, Kossuth miał oświad-
czyć, że

choćby tylko dwóch Węgrów przy życiu pozostało, jeden z nich węgierskim mi-
nistrem wojny, a drugi ministrem skarbu będzie. Windischgraetz wezwał Węgrów,
aby przestali kul łańcuszkami spojonych używać, na co oni oświadczyli, iż lubo

19 Por. „Gazeta Tarnowska. Godło «Zgoda»” 14 XI 1848 r., nr 5, s. 19.

20 Por. „Gazeta Tarnowska. Godło «Zgoda»” 14 XI 1848 r., nr 5, s. 19.

21 Por. „Gazeta Tarnowska. Godło «Zgoda»” 16 XI 1848 r., nr 6, s. 23.

22 Por. „Gazeta Tarnowska. Godło «Zgoda»” 18 XI 1848 r., nr 7, s. 27–28.

23 „Gazeta Tarnowska. Godło «Zgoda»” 21 XI 1848 r., nr 8, s. 32.

24 „Gazeta Tarnowska. Godło «Zgoda»” 2 XII 1848 r., nr 13, s. 39.

25 Por. „Gazeta Tarnowska. Godło «Zgoda»” 25 XI 1848 r., nr 10, s. 39.

26 Por. J. Czétz, *Jenerał Bem w Siedmiogrodzie i na Węgrzech r. 1848 i 1849*, oprac. L. Siemień-
ski, Poznań 1862, s. 82–83; „Gazeta Tarnowska. Godło «Zgoda»” 2 XII 1848 r., nr 13, s. 51.

użytek takich kul jako prawem wojny dozwolony uznają, od tegoż się wstrzymać zechcą, jeżeli im Windischgraetz race kongrewskie²⁷ dostawi²⁸.

Na placu przed muzeum narodowym w Peszcie 26 listopada w południe miało miejsce uroczyste poświęcenie chorągwi legionu polskiego²⁹. Grupa młodzieży licząca czterysta osób przybyła z Budzynia z polskim sztandarem na czele. Młodzież w mundurach narodowych – w białych kurtkach z amarantowymi wyłogami i w czapkach krakowskich – została przyjęta przez miejscowy korpus artylerii przy dźwiękach marsza Rakoczego oraz licznie zebraną publiczność. Przed godziną dwunastą przybyły trzy kobiety, które przewodniczyły tym uroczystościom. Matką chrzestną sztandaru była siostra prezydenta pani Ruttkay, a ponadto pani Merej oraz matka Kossutha. Po pobłogosławieniu sztandaru pierwszy gwóźdź wbiła matka chrzestna, wypowiadając słowa: „W imię szlachetnego narodu polskiego”³⁰, drugi – matka Kossutha, mówiąc: „Wolność i braterstwo niech będzie między Polską i Węgry w zwycięstwie i przy śmierci”³¹. Następnie głos zabrali ksiądz oraz Józef Wysocki, który przemawiał po polsku³². Nazajutrz korpus wyruszył na linię bojową do Aradu. Generał Jan Stefan Simonicz oszańcował się w Sennitz, każdego dnia ubywało mu paru ludzi, „19 listopada złapano mu 9 ludzi z pułku Hochenek, 20 listopada trzynastu, którzy natychmiast do węgierskiego wojska przystają”³³. Generał Bem, mianowany dowódcą wojsk w Siedmiogrodzie, wyjechał do miejsca swojego przeznaczenia, natomiast generał Perczel dowodzący armią niemiecką koło granicy styryjskiej stoczył w ostatnich dniach listopada pomyślną potyczkę, zdobył kilka dział. Armia główna pod dowództwem generała Artura Görgey przebywała pod Preszburgiem, liczyła „60 000 ludzi i codziennie do niej posiłki przybywają”³⁴. Do Preszowa zbliżała się armia Schlika, nie napotykając żadnego oporu³⁵.

27 Por. *Encyklopedia wojskowa*, red. O. Laskowski, t. 7, Warszawa 1937, s. 122–123; M. Wieliczko, *Józef Bem w 190 rocznicę urodzin*, Warszawa 1984, s. 70–77; B. Orłowski, *Bem Józef Zachariasz (1794–1850)*, w: *Inżynierowie polscy XIX i XX wieku, 100 najwybitniejszych polskich twórców techniki*, red. J. Piłatowicz, Warszawa 2001, s. 21–24; S. Zieliński, *Bitwy i potyczki 1863–1864; na podstawie materiałów drukowanych i rękopiśmiennych Muzeum Narodowego w Rapperswilu*, Rapperswil 1913, s. 109–112.

28 „Gazeta Tarnowska. Godło «Zgoda»” 2 XII 1848 r., nr 13, s. 51.

29 Więcej informacji na ten temat: E. Kozłowski, *Legion polski na Węgrzech 1848–1849*, Warszawa 1983.

30 Por. „Gazeta Tarnowska. Godło «Zgoda»” 19 XII 1848 r., nr 20, s. 80.

31 Por. „Gazeta Tarnowska. Godło «Zgoda»” 19 XII 1848 r., nr 20, s. 80.

32 Por. „Gazeta Tarnowska. Godło «Zgoda»” 19 XII 1848 r., nr 20, s. 80.

33 „Gazeta Tarnowska. Godło «Zgoda»” 19 XII 1848 r., nr 20, s. 80.

34 „Gazeta Tarnowska. Godło «Zgoda»” 19 XII 1848 r., nr 20, s. 80.

35 Por. „Gazeta Tarnowska. Godło «Zgoda»” 19 XII 1848 r., nr 20, s. 80; J. Bułharyn, *Rys wojny węgierskiej...*, dz. cyt., s. 118.

Według rozporządzenia komendy wojskowej „nie wolno w Wiedniu mówić o wypadkach w Węgrzech pod ciężkimi karami, skąd wnosić wypada, że stamtąd nie bardzo pomysłne dla rządu nadejść musiały wiadomości, zwłaszcza, że już przestali ogłaszać zwycięskie swoje biuletyny”³⁶.

„Austrii nie potrzeba wojny domowej, ale nowego urządzenia, któreby odpowiedziało żądaniom pojedynczych narodów do składu państwa austriackiego należących tj. urządzenia federacyjnego”³⁷.

2. Informacje z Kromieryża i Ołomuńca

W parlamencie 22 listopada został utworzony Klub Słowiański grupujący Czechów, Morawian, Ukraińców i Słowian południowych. Polacy nie brali udziału w jego pracach. Wobec zmieniającej się sytuacji w walkach sejm ustawodawczy na posiedzeniu 25 października powziął uchwałę, która miała istotnie znaczenie: „uroczystą protestację przeciwko manifestowi cesarskiemu przez [...] Wessenberga kontrasygnowanemu, według którego sejm ustawodawczy z Wiednia do Kremzyr [Kromieryża – A.P.] ma zostać przeniesiony”³⁸.

Z kolei na posiedzeniu sejmu 30 października odczytano bilet cesarza z 28 października pisany z Ołomuńca. „Gazeta Wiedeńska” przytaczała fragmenty tego cesarskiego biletu, w którym znalazły się między innymi informacje, że następuje „chwilowe przeniesienie sejmu do Kromieryża [...], aby sejm bez przerwy mógł pracować i pragnę, aby przywrócenie zupełnego porządku w Wiedniu dozwoliło, iżby sejm w tej mojej stolicy dalej mógł obradować”³⁹. Donoszono również, że kanclerz cesarstwa i dworu austriackiego Metternich miał być w Ołomuńcu widziany jeszcze 1 listopada, a cesarz wydawał wielki obiad w Ołomuńcu, co spowodowało, że „publiczność oburzyła się wielce na te oznaki triumfu”⁴⁰.

Z Ołomuńca informowano o składzie nowego rządu premiera Felixa Schwarzenberga (21 listopada 1848 – 5 kwietnia 1852) i jednocześnie ministra spraw zagranicznych⁴¹, wymieniano między innymi nazwiska: prezesa rady ministrów bez teki – Johanna Philippa von Wessenberga, ministra spraw wewnętrznych – Aleksandra Bacha, ministra handlu – Karla Ludwiga Brucka⁴².

Austriackie wojska pod dowództwem marszałka Alfreda von Windischgraeza 31 października zdobyły Wiedeń, a 6 listopada z garnizonu w Ołomuńcu

36 „Gazeta Tarnowska. Godło «Zgoda»” 28 XII 1848 r., nr 23, s. 92.

37 „Gazeta Tarnowska. Godło «Zgoda»” 30 XII 1848 r., nr 24, s. 93.

38 „Gazeta Tarnowska. Godło «Zgoda»” 7 XI 1848 r., nr 2, s. 8.

39 „Gazeta Tarnowska. Godło «Zgoda»” 7 XI 1848 r., nr 2, s. 8.

40 „Gazeta Tarnowska. Godło «Zgoda»” 9 XI 1848 r., nr 3, s. 11.

41 Por. „Gazeta Tarnowska. Godło «Zgoda»” 11 XI 1848 r., nr 4, s. 15.

42 Por. „Gazeta Tarnowska. Godło «Zgoda»” 11 XI 1848 r., nr 4, s. 15.

wymaszerowały oddziały wojska „[...] na utłumienie wybuchłego w obwodzie opawskim rozruchu. Usposobienie ludu tamtego ma być ultraradykalne”⁴³.

W Ołomuńcu znalazła się także grupa osób mających duże wpływy między Rusinami, którzy planowali złożyć cesarzowi adres wierności.

Informacja o pobiciu generała Simonicza potwierdziła się, bitwę stoczono w komitacie trenczyńskim, „działa i bagaże dostały się w ręce zwycięzców. Posłano na pomoc wojska, którymi rozrządzić można było w Morawie, ale dla ruchów w Szląsko-Morawskich górach pomoc ta znaczną być mogła, i [...] dnia 8go rozeszła się wieść o nowej doznanej przez niego klęsce”⁴⁴. Obecnie Morawy oprócz garnizonu w Ołomuńcu są z „wojska ogołocone”⁴⁵, według przekazywanych informacji generał Filipowicz został oddany pod sąd wojskowy w Pradze i rozstrzelany⁴⁶.

Do Ołomuńca 25 listopada dotarło 16 tys. sztuk broni, którą odebrano gwardii w Wiedniu, część z niej posłużyła jako uzbrojenie gwardii na Morawach i Śląsku, kolejną część pozostawiono w tutejszym arsenale, a pozostała została odesłana do twierdzy w Josephstadt⁴⁷. Przybył tu również oddział gwardii przybocznej trabantów i dlatego można domyślać się, że dwór pozostanie tu do przyszłej wiosny⁴⁸.

W Ołomuńcu w sali pałacu arcybiskupiego w obecności wszystkich członków rodziny cesarskiej, generałów (Windischgraetza, Jellachicha, hrabiego Grüne) oraz wszystkich ministrów cesarz wygłosił 2 grudnia oświadczenie, że „z ważnych powodów postanowił złożyć koronę na korzyść arcyksięcia Franciszka Józefa, gdyż ojciec tegoż zrzekł się prawa do następstwa tronu”⁴⁹. W takich okolicznościach osiemnastoletni Franciszek Józef I^o został proklamowany cesarzem Austrii⁵¹. Tego samego dnia do Kromieryża z Ołomuńca przybyli ministrowie, aby o godzinie 13 odczytać Izbie akt abdykacji cesarza na rzecz synowca Franciszka Józefa, najstarszego syna arcyksięcia Franciszka Karola, który jako prawy następca tronu jednocześnie abdykował na rzecz swego syna. Aby pożegnać cesarza Ferdynanda i powitać Franciszka Józefa, wysyłano trzyosobową delegację

43 „Gazeta Tarnowska. Godło «Zgoda»” 11 XI 1848 r., nr 4, s. 15.

44 „Gazeta Tarnowska. Godło «Zgoda»” 14 XI 1848 r., nr 5, s. 19.

45 „Gazeta Tarnowska. Godło «Zgoda»” 14 XI 1848 r., nr 5, s. 19.

46 Por. „Gazeta Tarnowska. Godło «Zgoda»” 14 XI 1848 r., nr 5, s. 19.

47 Twierdza położona w mieście Jaroměř w dzielnicy Josefov o łącznej powierzchni 289 hektarów, pierwotnie nazywana Ples od nazwy wsi, na której terenie została zlokalizowana.

48 Por. „Gazeta Tarnowska. Godło «Zgoda»” 30 XI 1848 r., nr 12, s. 19.

49 „Gazeta Tarnowska. Godło «Zgoda»” 7 XII 1848 r., nr 15, s. 59.

50 Por. H. Batowski, *Rozpad Austro-Węgier*, Kraków 1982; G. Kugler, *Franciszek Józef i Elżbieta*, tłum. J. Skowroński, Łódź 2002; J. Van der Kiste, *Franciszek Józef. Prywatne życie ostatniego wielkiego cesarza Europy*, tłum. G. Waluga, Warszawa 2006.

51 Por. „Gazeta Tarnowska. Godło «Zgoda»” 9 XII 1848 r., nr 16, s. 62–63.

z każdej prowincji⁵², z Galicji delegowano Franciszka Smolkę⁵³, bp. Franciszka Ksawerego Wierchlejskiego⁵⁴, bp. Grzegorza Jachimowicza⁵⁵.

Cesarz Ferdynand i cesarzowa wraz z ks. Lobkiewiczem 3 grudnia w nocy przybyli do Pragi, „mieszkańcy nic nie wiedzieli o abdykacji, można też było sobie wyobrazić wrażenie, jakie przybycie cesarza Ferdynanda sprawiło”⁵⁶.

3. Informacje z Berlina

Sejm berliński 23 października przyjął 172 głosami za wobec 171 przeciwnych artykuł o konstytucji pruskiej, na mocy którego „wszystkie kraje monarchii w teraźniejszym swoim obrębie stanowią terytorium państwa pruskiego”⁵⁷.

Z kolei 1 listopada sejm ustawodawczy w Berlinie zajmował się głosowaniem nad artykułem konstytucji dotyczącym równości w obliczu prawa i zniesienia różnicy stanów, przyjmując jednomyślnie drugi ustęp artykułu 4: „nie ma w państwie ani różnicy stanu, ani przywilejów stanowych”⁵⁸.

Natomiast we Frankfurcie przyjęto 12 artykuł ustawy konstytucyjnej: „władza centralna ma pod swoim rozporządzeniem całą siłę zbrojną Niemiec”⁵⁹.

W Berlinie 15 listopada, jeszcze spokojnie, o godzinie 12 zebrało się zgromadzenie narodowe w sali strzeleckiej. Odczytano wówczas memoriał komisji względem zaskarżenia ministrów, który izba przyjęła i poleciła, aby został publicznie ogłoszony i wręczony prokuratorowi królewskiemu z wezwaniem go do dopełnienia swojej powinności⁶⁰.

52 Por. „Gazeta Tarnowska. Godło «Zgoda»” 7 XII 1848 r., nr 15, s. 58–59.

53 Franciszek Smolka (1810–1899) – prawnik, polityk, działacz społeczny, stał na czele polskiego ruchu narodowego w Galicji, był współredaktorem adresu do cesarza, a także uczestnikiem zjazdu słowiańskiego w Pradze. Opowiadał się za przekształceniem Austrii w federację pięciu autonomicznych krajów. Od 1861 roku poseł do galicyjskiego Sejmu Krajowego, a od 1862 roku do austriackiej Rady Państwa, w latach 1881–1893 pełnił funkcję prezesa Izby Posłów. Zob. S. Kieniewicz, *Smolka Franciszek Jan (1810–1899)*, w: *Polski słownik biograficzny*, t. 39/2, z. 161, Warszawa–Kraków 1999, s. 314–318.

54 Franciszek Ksawery Wierchlejski (1803–1884) – biskup diecezjalny przemyski w latach 1846–1860, arcybiskup metropolita lwowski w latach 1860–1884. Zob. „Schematyzm Królestwa Galicji i Lodomerji z Wielkiem Księstwem Krakowskiem. Na rok...” (1879), s. 603; <http://www.catholic-hierarchy.org/bishop/bwierf.html> (2.04.2018).

55 Grzegorz Jachimowicz (1792–1863) – greckokatolicki biskup pomocniczy lwowski i tytularny biskup Pompeiopolis w latach 1841–1848, greckokatolicki biskup przemyski w latach 1848–1860, arcybiskup metropolita lwowski od 1860 roku.

56 „Gazeta Tarnowska. Godło «Zgoda»” 9 XII 1848 r., nr 16, s. 63.

57 „Gazeta Tarnowska. Godło «Zgoda»” 9 XI 1848 r., nr 3, s. 11.

58 „Gazeta Tarnowska. Godło «Zgoda»” 9 XI 1848 r., nr 3, s. 11.

59 „Gazeta Tarnowska. Godło «Zgoda»” 18 XI 1848 r., nr 7, s. 28.

60 Por. „Gazeta Tarnowska. Godło «Zgoda»” 18 XI 1848 r., nr 7, s. 28.

Dużo miejsca „Gazeta Tarnowska. Godło «Zgoda»” poświęcała Robertowi Blumowi⁶¹, poecie, pisarzowi politycznemu i działaczowi demokratycznemu, posłowi Zgromadzenia Narodowego, który przebywał w Wiedniu. Mimo posiadania immunitetu dyplomatycznego 8 listopada został schwytany przez wojsko i skazany na śmierć. Wyrok wykonano 9 listopada. Blum uważał, że zjednoczone Niemcy powinny być republiką federacyjną, w której znaczącą rolę będzie odgrywać burżuazja. Przejawiał sympatię dla polskich dążeń niepodległościowych.

Na wiadomość o rozstrzelaniu Bluma Rada Miejska w Lipsku postanowiła wysłać adres do ministerium w celu odwołania posła saskiego w Wiedniu, aby usprawiedliwił się ze swojego postępowania. Pod domem konsula austriackiego zgromadziły się tłumy, które „wśród krzyków i wyrzekanń zrzuciły herb konsulatu i zaniósłszy na rynek, porąbały go”⁶².

Zgromadzenie ustawodawcze podczas sesji 16 listopada przyjęło jednogłośnie, bez jakiegokolwiek dyskusji, następującą uchwałę: „Zgromadzenie narodowe protestuje wobec całych Niemiec przeciwko aresztowaniu i zabiciu deputowanego Roberta Bluma z zaniedbaniem ustawy państwa z d. 30 września r. b., wzywa ministerium państwa, aby z całą energią rozpoczęto kroki stosowne, aby bezpośrednich i pośrednich winowajców do odpowiedzialności i kary pociągnąć”⁶³.

W Moguncji 16 listopada po wykonaniu wyroku na Blumie wszystkie hotele, agentury żeglugi parowej oraz statki w porcie zatknęły flagi żałobne, w Lipsku kilkanaście tysięcy osób zebrało się w Odeonie, a potem w kościele św. Tomasza, aby uczcić jego pamięć. Natomiast 142 deputowanych wydało z powodu śmierci Bluma *Głos do niemieckiego ludu*, który kończył się słowami „nie zapominajcie o umarłym, miejcie ciągle w pamięci jak umarł, za jaką sprawę umarł i przez kogo został zamordowany”⁶⁴.

Na następnym posiedzeniu parlamentu frankfurckiego debatowano nad konstytucją, zapoznawano się z kolejnymi wnioskami⁶⁵.

4. Konsekwencje udziału w Wiośnie Ludów

W prasowych wiadomościach skrupulatnie podawano także informacje o osobach, które aktywnie włączyły się w rewolucyjne wydarzenia i za różne przewinienia zostały skazane na śmierć.

61 Robert Blum (1807–1848) – niemiecki działacz demokratyczny, pisarz polityczny i radykalny demokrat, wydawca *Allgemeines Theater lexikon* w latach 1839–1842. Był przywódcą liberałów saskich i jednym z przywódców powstania październikowego 1848 roku w Wiedniu.

62 „Gazeta Tarnowska. Godło «Zgoda»” 21 XI 1848 r., nr 8, s. 32.

63 „Gazeta Tarnowska. Godło «Zgoda»” 23 XI 1848 r., nr 9, s. 35.

64 „Gazeta Tarnowska. Godło «Zgoda»” 23 XI 1848 r., nr 9, s. 35.

65 Por. „Gazeta Tarnowska. Godło «Zgoda»” 16 XII 1848 r., nr 19, s. 75–76.

Wyrokiem sądu wojennego skazano kapitana, który 6 października pełnił wartę w gmachu Rady Wojennej, za to, że nie bronił Theodora Latoura i „pozostawił go na pastwę rozjątrzonego tłumu”⁶⁶. Aby dokładnie wyjaśnić okoliczności zabójstwa Latoura, aresztowano prezesa sejmu Franciszka Smolkę i deputowanego Borosza⁶⁷. Ministerium wojny przesłało do sejmu w Kromieryżu akta sprawy o zamordowaniu Latoura, dotyczyły one dowódcy studentów i deputowanego profesora ks. Füstera, którego postawiono w stan oskarżenia⁶⁸.

Dowódca powstańczej artylerii w Wiedniu pułkownik Edward Jełowicki⁶⁹ został 11 listopada skazany przez sąd doraźny na śmierć za czynny udział w obronie Wiednia, wyrok przez rozstrzelanie wykonano tego dnia⁷⁰. „Gazeta Wiedeńska” donosiła, że na śmierć zostali skazani Edward Preszlern Edler von Sternau i Juliusz Fröbel, deputowany sejmu frankfurckiego; pierwszy z nich został rozstrzelany, drugiego generał Windischgraetz ułaskawił⁷¹.

Antoniego Aennelii skazano na śmierć, ponieważ w trakcie rewizji w jego domu znaleziono pistolet, natomiast Antoniego Brogini za podburzające mowy w Wiedniu, obydwu 13 listopada⁷².

Wyrokami sądu wojennego 10 grudnia Jan Urban i Aleksander Skarbek Leszczyński zostali skazani na szubienicę za udział w powstaniu wiedeńskim. Obydwu skazanym karę tę generał Windischgraetz zamienił na 12 lat więzienia w forticy⁷³.

Za zabójstwo na przełożonym podoficerze szeregowej Krzywian z batalionu strzelców został skazany na szubienicę, a szeregowy Mazuto z pułku Ceccopiero za czynny udział w powstaniu październikowym miał zostać rozstrzelany⁷⁴.

Okres Wiosny Ludów stanowił ważny etap w walkach o zjednoczenie każdego z państw Europy Środkowo-Wschodniej, o ich wyzwolenie i niepodległość. Kończył się porażką, jednak pozostawiał nadzieję na przyszłość. „Gazeta Tarnowska. Godło «Zgoda»” była pismem o charakterze politycznym, które docierało do mieszkańców wschodniej Galicji. Informowała swoich czytelników, Polaków w zaborze austriackim, o ważnych wydarzeniach, i tym samym

66 „Gazeta Tarnowska. Godło «Zgoda»” 14 XI 1848 r., nr 5, s. 18.

67 Por. „Gazeta Tarnowska. Godło «Zgoda»” 16 XI 1848 r., nr 6, s. 23.

68 Por. „Gazeta Tarnowska. Godło «Zgoda»” 14 XII 1848 r., nr 18, s. 72.

69 Edward Jełowicki (1803–1848) – ziemianin, uczestnik powstania listopadowego 1830–1831. Zob. F. Wrotnowski, *Historja powstania w 1831 roku na Wołyniu, Podolu, Ukrainie, Żmudzi i Litwie, opisane podług podań dowódców i współuczestników tegoż powstania*, Lipsk 1875, s. 243.

70 Por. „Gazeta Tarnowska. Godło «Zgoda»” 14 XI 1848 r., nr 5, s. 19.

71 Por. „Gazeta Tarnowska. Godło «Zgoda»” 16 XI 1848 r., nr 6, s. 23.

72 Por. „Gazeta Tarnowska. Godło «Zgoda»” 21 XI 1848 r., nr 8, s. 32.

73 Por. „Gazeta Tarnowska. Godło «Zgoda»” 12 XI 1848 r., nr 17, s. 67.

74 Por. „Gazeta Tarnowska. Godło «Zgoda»” 19 XII 1848 r., nr 20, s. 79.

wskazywała różne drogi do odzyskania niepodległości. Gazeta reprezentowała demokratyczne stanowisko, opowiadała się między innymi za przeprowadzeniem reform uwłaszczeniowych, dlatego też znalazła się w gronie takich dzienników jak „Gazeta Narodowa”⁷⁵, wydawana we Lwowie, „Dziennik Stanisławowski”⁷⁶ oraz „Jutrzenka”, publikowana w Krakowie⁷⁷.

Bibliografia

Dokumenty nieopublikowane

ARCHIWUM DIECEZJALNE W TARNOWIE

Akta personalne, ks. Janota (Janotta) Eugeniusz Arnold (1823–1878), PJ II/5.

Opracowania

Batowski H., *Rozpad Austro-Węgier*, Kraków 1982.

Bulharyn J., *Rys wojny węgierskiej w latach 1848–1849*, Paryż 1852.

Chwaściński B., *Z dziejów tatarnictwa. O górach i ludziach*, Warszawa 1988.

Czétz J., *Jenerał Bem w Siedmiogrodzie i na Węgrzech r. 1848 i 1849*, oprac. L. Sie-mieński, Poznań 1862.

Encyklopedja wojskowa, red. O. Laskowski, t. 7, Warszawa 1937.

Fischer E., *Rok 1848 w Austrii*, tłum. Z. Fürstenberg, Warszawa 1951.

Hamerow T.S., *History and the German Revolution of 1848*, „American Historical Review” 60 (1954) no. 1, s. 27–44.

75 Pismo miało charakter społeczno-polityczny, a jego pierwszy numer wydrukowany w drukarni Michała Franciszka Poremby ukazał się 19 kwietnia 1848 roku pod nazwą „Rada Narodowa”. Następnie 1 czerwca zmieniono tytuł na „Gazeta Narodowa” (skład redakcji i szata graficzna pozostały bez zmian). Od 1 lipca drukowano w zakładzie Piotra Pillera. Po bombardowaniu miasta przez Austriaków 2 listopada 1848 roku zawieszono jego publikację. Ogółem wydano 155 numerów. Redakcja pisma zamieszczała wiele informacji z zagranicy (gdyż miała rozwiniętą sieć korespondentów w Wiedniu, Paryżu, Londynie i Rzymie) oraz dobrą kronikę lokalną. W latach 1862–1915 pismo ponownie się ukazywało. Zob. I. Homola, *Prasa galicyjska w latach 1831–1866*, w: *Prasa polska 1661–1864*, red. J. Łojek, Warszawa 1976, s. 199–204.

76 Redagowany we Lwowie, a drukowany w Stanisławowie. Redaktorami tego pisma byli Wiktor Heltman, Teofil Januszewicz, Henryk Górski i Jan Kanty Podolecki, natomiast wydawcami Eustachy Ryłski i Jan Waligórski. Pierwszy numer pisma ukazał się 2 września 1848 roku.

77 Organ Komitetu Narodowego wydawany przez Aleksandra Szuszkiewicza i Waleriana Kalinkę od 21 marca do 31 grudnia 1848 roku (w sumie 227 numerów). Zob. J. Kras, *Życie umysłowe w Krakowie w latach 1848–1870*, Kraków 1977; J. Łojek, J. Myśliński, W. Władysław, *Dzieje prasy polskiej*, Warszawa 1988; M. Tyrowicz, *Prasa Galicji i Rzeczypospolitej Krakowskiej 1772–1850*, Kraków 1979.

- Homola I., *Prasa galicyjska w latach 1831–1866*, w: *Prasa polska 1661–1864*, red. J. Łojek, Warszawa 1976.
- Jaśkiewicz B., *Prasa tarnowska do 1918 r. (Prasa informacyjno-polityczna)*, „Kwartalnik Historii Prasy Polskiej” 19 (1980) nr 3, s. 15–46.
- Jazówna S., *Europa w ogniu*, w: *Stulecie Wiosny Ludów 1848–1948*, red. Z. Kasprzycka, Londyn 1948.
- Kan S.B., *Rewolucja 1848 roku w Austrii i Niemczech*, tłum. A. Komorowski, Warszawa 1952.
- Kieniewicz S., *Oblicze ideowe Wiosny Ludów*, Warszawa 1948.
- Kieniewicz S., *Smolka Franciszek Jan (1810–1899)*, w: *Polski słownik biograficzny*, t. 39/2, z. 161, Warszawa–Kraków 1999.
- Kieniewicz S., *Spółeczeństwo polskie w powstaniu poznańskim 1848 roku*, Warszawa 1960.
- Klima A., *Rok 1848 w Czechach. Początki ruchu robotniczego w Czechach*, tłum. D. Paszkiewicz Warszawa 1951.
- Kozłowski E., *Legion polski na Węgrzech 1848–1849*, Warszawa 1983.
- Kras J., *Życie umysłowe w Krakowie w latach 1848–1870*, Kraków 1977.
- Kugler G., *Franciszek Józef i Elżbieta*, tłum. J. Skowroński, Łódź 2002.
- Łojek J., Myśliński J., Władysław W., *Dzieje prasy polskiej*, Warszawa 1988.
- Orłowski B., *Bem Józef Zachariasz (1794–1850)*, w: *Inżynierowie polscy XIX i XX wieku, 100 najwybitniejszych polskich twórców techniki*, red. J. Piłatowicz, Warszawa 2001.
- Popiołek K., *Polska „Wiosna Ludów” na Górnym Śląsku*, „Sobótka” 3 (1948), s. 1–77.
- Radwańska-Paryska Z., Paryski W.H., *Wielka encyklopedia tatrzańska*, Poronin 2004.
- Rok 1848 w Polsce. Wybór źródeł*, wstępem i objaśnieniami zaopatrzył S. Kieniewicz, Wrocław 1948.
- „Szematyzm Królestwa Galicji i Lodomerji z Wielkim Księstwem Krakowskim. Na rok...” (1879).
- Tyrowicz M., *Prasa Galicji i Rzeczypospolitej Krakowskiej 1772–1850*, Kraków 1979.
- Udalcow I.I., *Studia z dziejów walk narodowych i politycznych w Czechach w r. 1848*, tłum. A. Szklarska, Warszawa 1953.
- Van der Kiste J., *Franciszek Józef. Prywatne życie ostatniego wielkiego cesarza Europy*, tłum. G. Waluga, Warszawa 2006.
- W stulecie Wiosny Ludów. 1848–1948*, t. 1, *Wiosna Ludów na ziemiach polskich*, w opracowaniu N. Gąsiorowskiej, Warszawa 1948.
- W stulecie Wiosny Ludów. 1848–1948*, t. 2, *Wiosna Ludów w Europie*, w opracowaniu J. Dutkiewicza, Warszawa–Łódź 1949.
- W stulecie Wiosny Ludów. 1848–1948*, t. 3, *Wiosna Ludów w Europie*, cz. 2, *Zagadnienia ideologiczne*, w opracowaniu H. Katza, W. Łukaszewicza, G. Missalowej, Warszawa–Łódź 1949.

W stulecie Wiosny Ludów. 1848–1948, t. 4, *Wiosna Ludów. Polscy rewolucjoniści. Sylwety*, red. N. Gąsiorowska, Warszawa–Łódź 1951.

W stulecie Wiosny Ludów. 1848–1948, t. 5, *Wiosna Ludów. Teksty i materiały źródłowe*, red. N. Gąsiorowska, Warszawa–Łódź 1953.

Wenkstern O., *History of the War in Hungary in 1848 and 1849*, London 1859.

Wieliczko M., *Józef Bem w 190 rocznicę urodzin*, Warszawa 1984.

Wrotnowski F., *Historja powstania w 1831 roku na Wołyniu, Podolu, Ukrainie, Żmudzi i Litwie, opisane podług podań dowódców i współuczestników tegoż powstania*, Lipsk 1875.

Zieliński S., *Bitwy i potyczki 1863–1864; na podstawie materiałów drukowanych i rękopiśmiennych Muzeum Narodowego w Rapperswilu*, Rapperswil 1913.

Prasa

„Gazeta Tarnowska. Godło «Zgoda»” 4 XI 1848 r., nr 1.

„Gazeta Tarnowska. Godło «Zgoda»” 7 XI 1848 r., nr 2.

„Gazeta Tarnowska. Godło «Zgoda»” 9 XI 1848 r., nr 3.

„Gazeta Tarnowska. Godło «Zgoda»” 11 XI 1848 r., nr 4.

„Gazeta Tarnowska. Godło «Zgoda»” 12 XI 1848 r., nr 17.

„Gazeta Tarnowska. Godło «Zgoda»” 14 XI 1848 r., nr 5.

„Gazeta Tarnowska. Godło «Zgoda»” 16 XI 1848 r., nr 6.

„Gazeta Tarnowska. Godło «Zgoda»” 18 XI 1848 r., nr 7.

„Gazeta Tarnowska. Godło «Zgoda»” 21 XI 1848 r., nr 8.

„Gazeta Tarnowska. Godło «Zgoda»” 23 XI 1848 r., nr 9.

„Gazeta Tarnowska. Godło «Zgoda»” 25 XI 1848 r., nr 10.

„Gazeta Tarnowska. Godło «Zgoda»” 30 XI 1848 r., nr 12.

„Gazeta Tarnowska. Godło «Zgoda»” 2 XII 1848 r., nr 13.

„Gazeta Tarnowska. Godło «Zgoda»” 7 XII 1848 r., nr 15.

„Gazeta Tarnowska. Godło «Zgoda»” 9 XII 1848 r., nr 16.

„Gazeta Tarnowska. Godło «Zgoda»” 14 XII 1848 r., nr 18.

„Gazeta Tarnowska. Godło «Zgoda»” 16 XII 1848 r., nr 19.

„Gazeta Tarnowska. Godło «Zgoda»” 19 XII 1848 r., nr 20.

„Gazeta Tarnowska. Godło «Zgoda»” 28 XII 1848 r., nr 23.

„Gazeta Tarnowska. Godło «Zgoda»” 30 XII 1848 r., nr 24.

Netografia

<http://www.catholic-hierarchy.org/bishop/bwierf.html> (2.04.2018).